

školskim vrtovima slavonskih pučkih škola, da bi potom uputio na primjer Gospodarske škole u Požegi (Kraljevska zemaljska ratarnica), u kojoj su učenici pred kraj 19. i početkom 20. stoljeća polazili praktičnu nastavu iz vinogradarstva. Posljednja dva referata bavila su se slavonskim vinima i vinogradarstvom u književnosti. Anica Bilić interpretirala je tekstove o vinu što su ih ispisali autori Marija Antun i Josip Stipan Relković, Josip Lovretić, Ivana Brlić-Mažuranić, Mladen Barbarić, Ivan Kozarac, Iso Velikanović, Dragutin Tadijanović i drugi. Marina Jemrić prikazala je i analizirala vinske motive u pjesničkoj ostavštini Ante Benešića. Nakon diskusije organizatori su uputili riječi zahvale svim sudionicima i prisutnoj publici. Svi izlagači pozvani su na slanje svojih referata u svrhu što skorije objave tiskanog zbornika radova. Na koncu okupljanja domaćini drugog dijela skupa – Erdutski vinogradi d. o. o. – organizirali su izložbu i degustaciju vina.

Interdisciplinarno okupljanje oko teme vina i vinogradarstva predstavlja treći u nizu skupova pod okriljem Podružnice Hrvatskog instituta za povijest, u čijem je istraživačkom fokusu ekohistorijsko pitanje. Nakon ranijih susreta koji su propitali značenje rijeke Save i slavonskih šuma u dugom povijesnom trajanju, pokazalo se da su vinske teme ništa manje plodno područje za istraživanje i razmjenu mišljenja u konstruktivnoj raspravi. Povrh vlastitih istraživačkih dometa, izlagači su skicirali glavne probleme na koje nailaze u radu na različitim tipovima vrela, kao i prednosti ili mane pojedinog metodološkog pristupa. Napose valja odati priznanje djelatnicima Erdutskih vinograda, koji su se i na radnom dijelu skupa i u popratnom programu svojski potrudili da okupljanje protekne u istinski ugodnoj atmosferi. Zahvaljujući njihovom gostoprimstvu i stručnom vodstvu, sudionici skupa imali su priliku lako upostaviti kontakte i stvoriti temelje za daljnju suradnju. Danas, kad se humanističke znanosti – pa tako i povijest te njoj srodne discipline – nalaze na svojevrsnoj prekretnici, brodsko-erdutski skup svjedoči da je ipak moguće okupiti istraživače koji će u sinergiji s gospodarskim subjektima djelotvorno raditi na boljem poznavanju lokalnih tradicija. Treba se nadati da će tako biti i u budućnosti.

Josip Parat

Križarski pohod ugarsko-hrvatskog kralja Andrije II.

Znanstveni kolokvij 800 godina križarskog pohoda Andrije II. (800 years of Andrew II's crusade), Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb (27. listopada 2017.)

Povodom 800 godina križarskog pohoda Andrije II., vladara Zemalja Krune sv. Stjepana, u organizaciji Odjela za povijest Hrvatskoga katoličkog sveučilišta i Magistralne delegacije za Hrvatsku Viteškog reda Svetoga groba jeruzalemskog (OESSH) 27. listopada 2017. održan je znanstveni kolokvij. Riječ je o drugom kolokviju u nizu *Colloquium historicum Universitatis Studiorum Catholicae Croaticae* Odjela za povijest Hrvatskoga katoličkog sveučilišta. Kolokvij je, uz znanstveni, imao i popularni pristup, s ciljem upoznavanja vojnih, socijalnih, kulturnih i lokalnih aspekata V. križarskog pohoda te narativa vezanih uz njega.

Slijed izlaganja o vojno-političkom aspektu križarskog pohoda započeo je Borislav Grgin izlaganjem o temi *Peti križarski rat i Andrija II. u europskom kontekstu*. Grgin je kontekstualizirao pokretanje novog križarskog pohoda na Svetu Zemlju, razmatrao motivaciju kralja Andrije za odlazak u taj pohod te njegov tijek i učinke. Osobito je istaknuo značenje kraljeve usmjerenosti na prikupljanje mnogobrojnih relikvija tijekom pohoda, ukazujući tako na njegovo nastojanje za povećanjem vlastitog ugleda među europskim vladarima.

U sljedećem izlaganju pod naslovom *Što je motiviralo ugarskog kralja Andriju II. da se sa svojom vojskom priključi V. križarskom ratu 1217.-18.g. (What Motivated Andrew II, King of Hungary to Join the Fifth Crusade with his Army, 1217-18)* János Hóvári, vitez-zapovjednik OESSH-a, osvrnuo se na važnu ulogu dinastije Arpadović u europskoj povijesti. Naime, mnogobrojne dinastičke veze motivirale su njezine članove da se na „osoban“ način uključe u križarske ratove. Tako je, prema Hóváriju, Andrija II. poziv u rat primio ne samo kao očevo zavjet nego i kao političku priliku za ostvarenje imperijalnih ambicija, zasnivanih na braku s kneginjom Jolandom, nećakinjom vladara Latinskog Carstva.

Krešimir Kužić izlagao je o temi *Konjaničko i pješачko naoružavanje vojnika iz hrvatskih krajeva u vrijeme križarskog pohoda kralja Andrije II. 1217. g.* Kužić je naveo da je temelj uspješnog ratovanja bilo posjedovanje kvalitetnog oružja te da je nabava oružja hrvatskog vojnika u XIII. stoljeću ovisila o njegovim imovinskim mogućnostima. Najčešće oružje bili su mačevi, koplja i štitovi, a o njihovu je izgledu Kužić zaključivao iz prikaza naoružanja u slikovnim vrelima. Kako je istaknuo, domaća proizvodnja oružja nije postojala, pa je vojna oprema vjerojatno bila uvezena, što ga je navelo na zaključak da oprema hrvatskog vojnika nije mogla kvalitativno zaostajati za opremom francuskog ili ugarskog ratnika.

Sekciju o percepciji križarskog pohoda u vrelima otvorila je Mirjana Matijević Sokol temom *Peti križarski rat u Salonitanskoj povijesti*, u kojoj je analizirala XXV. poglavlje kronike Tome Arhiđakona. Osobito je istaknula da je Toma naveo neke epizode nepoznate u drugim izvorima, poput trovanja kralja Andrije II. ili sudjelovanja Saksonaca u njegovu pohodu. Također je upozorila i na diplomatske motive kronike, npr. podizanje ugleda Ugarske u zapadnom katoličkom svijetu.

Krenuvši putem narativnih vrela, u izlaganju *Križarski pohod Andrije II. u očima srednjovjekovnih pisaca* Hrvoje Gračanin analizirao je predodžbe i prikaze pohoda kralja Andrije u srednjovjekovnim kronikama (*Toma Arhiđakon, Markus Kalti, Budimske kronike, Jakov iz Vitrya, Andrea Dandolo* itd.). Njih je grupirao kao negativne, neutralne, pozitivno-kritičke ili slavateljske prema ulozi koju pridaju kralju u pohodu, a razlike u predodžbama tumačio je osobnim stavovima autora i njihovim motivima za opisivanje pohoda te različitom tradicijom postanka njihova narativa.

Zoran Ladić je u izlaganju *O križarskoj vojni kao vidu hodočašća i njenom tumačenju prema teoriji „pravednog rata“*, polazeći od pitanja srednjovjekovnog poimanja hodočašća (*peregrinatio*) te razrade tadašnjeg poimanja oružanog hodočašća u uskoj vezi s teorijom pravednog rata, razmotrio oporučne legats XIII. stoljeća namijenjene financiranju odlaska križara u Sveti rat. Na temelju toga zaključivao je o promjeni predodžbe kršćanskog ideala, što je nepovratno utjecalo na postupno preoblikovanje ideje kršćanskog univerzalizma u nacionalni partikularizam.

Ivan Majnarić razmotrio je utjecaj križarskog ideala na lokalnoj razini u izlaganju *Vulpes parvula in vineam Domini – križarske vojne na području vladara Krune Sv. Stjepana?*.

Polazeći od tvrdnje o tobožnjoj neaktivnosti Andrije II. – u očima papinstva – prema bosanskoj vjerskoj zajednici, ukazao je na oblikovanje narativa o heretičkoj pošasti u Bosni prve polovine XIII. stoljeća. Taj je narativ ponajprije promotrio s obzirom na papinsko pojmovno poistovjećenje piratstva s herezom, odnosno na nastojanje Rimske kurije protiv omiške piraterije, ali i s obzirom na nedostatak crkvene organizacije u tadašnjoj Bosni. Zaključio je da je bosansko krivovjerje diskurzivnog postanka te da je poslužilo papama i vladarima Zemalja Krune sv. Stjepana za obnavljanje narušene međusobne bliskosti.

Uključivanjem vlastitih interesa u opće interese Svetog rata koristili su se i vitezovi templari, kako zaključuje Tomislav Matić u izlaganju *Uloga templara u križarskom pohodu Andrije II.* Analizom položaja templarskog magistra za Ugarsku i Slavoniju i kraljeva namjesnika za Hrvatsku i Dalmaciju, Poncija *de Cruce*, ukazao je na ključnu ulogu templarskog reda u organiziranju i financiranju križarskog pohoda Andrije II. Istodobno je promotrio i promjenu naravi položaja templarskog reda u Kraljevini, ponajprije u vidu njihova izravnog utjecaja na političke prilike, što je zauzvrat redu donijelo posjede i oslobođenje obveza prema kruni.

Osim političkih i ekonomskih promjena uslijed križarskih ratova, uočljive su i one kulturne. Njih je u izlaganju *Kulturno-povijesna baština Glogovnice – drevnog sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca* sagledao Vladimir Palošika. Pritom je istaknuo prisutnost crkveno-viteških redova na području Glogovnice te njihov utjecaj na nastanak lokalne arhitektonske plastike, osobito vidljive u župnoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije.

Peti križarski pohod Andrije II. ostavio je traga i u povijesnim sjećanjima i narativima. Tragom je toga Hrvoje Kekez u izlaganju *Obiteljske predaje i srednjovjekovno slavonsko plemstvo: knezovi Babonići i križarski pohod kralja Andrije II. 1217. god.* na temelju spomena o vojnoj sili Babonića za V. križarske vojne u dokumentarnim izvorima XIV. stoljeća pokušao iščitati povijesnu zbilju XIII. stoljeća, vjerojatno zabilježenu na osnovi usmene tradicije o obiteljskoj prošlosti. Analizom i ukazivanjem na društveno značenje usmene kulture zaključio je da su Babonići zaista pratili Andriju II. u križarskom pohodu.

Utjecaj naracija na percepciju povijesnih događaja uočio je i Bela Jungbert (Sveučilište Corvinus u Budimpešti), namjesnik OESSH-a za Mađarsku. U izlaganju *Suvremeni kršćanski pristup križarskim ratovima u europskom kontekstu (The Current Christian Approach to the Crusades)* ukazao je da je tema križarskih ratova u suvremenim političkim okvirima često tendenciozno i netočno interpretirana, osobito kroz prizmu predodžbi o kršćanskom imperijalizmu i kolonijalizmu, što istodobno učvršćuje predrasude prema islamu. Nalazeći, naprotiv, motiv križarskih pohoda u Svetu Zemlju u religioznoj dimenziji, razmatrao je tezu o danas postojećoj zajednici kršćanskih Arapa koji gaje popularnu ideju o vlastitom podrijetlu od ugarskih (a možda i hrvatskih) vojnika, križara i hodočasnika koji su nakon odlaska kralja Andrije II. ostali u Svetoj Zemlji.

Znanstveni kolokvij u čast osamstote godišnjice križarskog pohoda Andrije II. analizirao je razne aspekte povijesne zbilje V. križarskog pohoda, pri čemu se u prvom planu našla potreba historiografske interpretacije različitih srednjovjekovnih narativa koji zamagljuje tu zbilju. Upravo u tom kontekstu, iako su teme vezane uz križarske pohode u historiografiji višestruko obrađivane, znanstveni kolokvij uspio je donijeti nove predodžbe i interpretacije povijesne zbilje.

Paula Vuković

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

49

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2017.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 49

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Vesna Vlahović Štetić

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Hrvoje Gračanin

Izvršna urednica / Executive Editor

Inga Vilogorac Brčić

Uredništvo / Editorial Board

Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest/ancient history), Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek/
medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac
(moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history),
Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko
Bratož (Ljubljana), Snježana Buzov (Columbus, Ohio), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki
(Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by
Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout
Marko Maraković

Lektura / Language editors
Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)
Dražen Nemet (engleski / English)

Tisak / Printed by
Tiskara Zelina d. d., Sveti Ivan Zelina

Naklada / Issued
250 primjeraka / 250 copies

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*